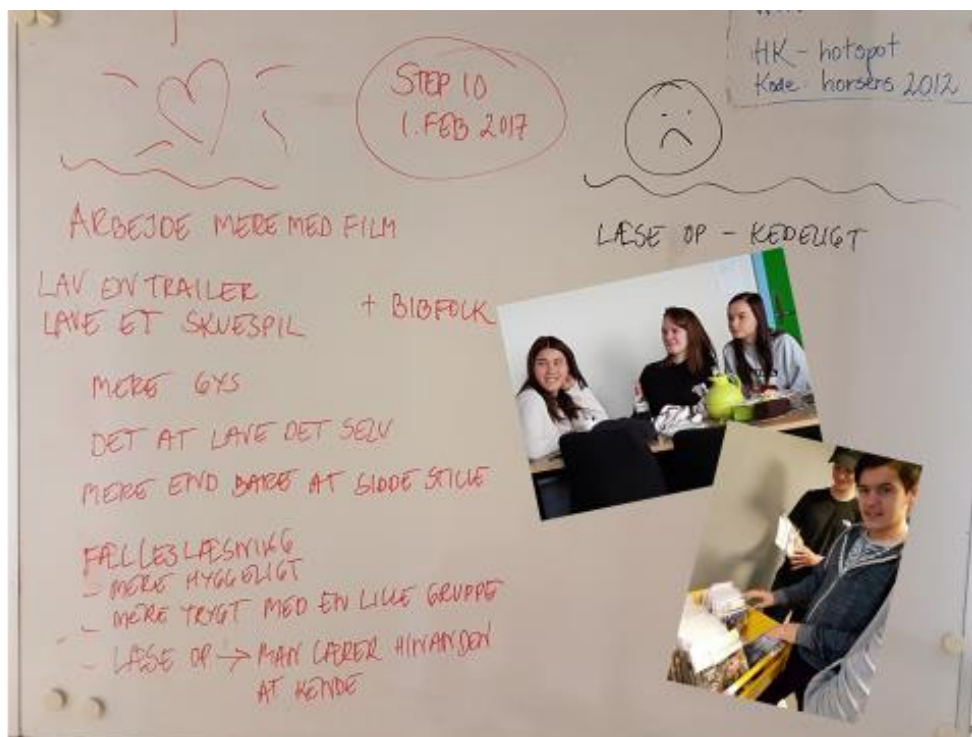

At læse i 10 klasse – så det rykker!

Afsluttende projektrapport, juni 2017

Projekttitel	At læse i 10 klasse – så det rykker!
Projektejer	Horsens kommunes biblioteker v/ bibliotekschef Lisbeth Christensen, aug-sept 2016 konst. Bibliotekschef Dorte Lerche Børresen, okt 2016-maj 2017
Projektleder	Vibeke Mygind, bibvm@horsens.dk
Projektnr.	BUP.2015-0080
Samarbejdspartner	Step 10, Learnmark Horsens
Projektperiode	April 2016 – april/maj 2017 (forlængelse godkendt pr. 29.08.16)

Indhold:

- Side 2: Baggrund og formål
Samarbejdspartnere og målgruppe
Metoder
- Side 4: Aktiviteter
- Side 8: Erfaringer med aktiviteter og for det samlede projekt
- Side 15: Projektets relevans for målgruppen
- Side 16: Derfor var det anstrengelserne værd - vurdering af projektets succes
- Side 19: Videreførelse af erfaringer – på Horsens Bibliotek og hos andre

Baggrund og formål

Horsens er godt gang i at vende udviklingen fra industriby til uddannelses- og event-by, men kommunen har ligesom andre gamle industribyer stadig en del læsefattige miljøer. Undersøgelser viser at børnene fra disse miljøer ofte bliver svage læsere og får en lav interesse for læsning, som forringer deres skriftsproglige niveau og dermed også fremtidige uddannelsesmuligheder.

Med projektet ville vi bidrage til at bryde dette mønster ved at tænke i nye former for formidling, der motiverer målgruppen til øget læsning. Konkret ønskede vi at:

- 1) Flere unge øger deres læselyst og –forståelse
- 2) Opnå mere viden om hvordan bibliotekets tilbud bedst tilpasses hertil
- 3) Afdække hvordan et givende samarbejde mellem parterne – Step 10 og Horsens kommunes biblioteker – kan tilrettelægges, både fagligt og organisatorisk.

Samarbejdspartnere og målgruppe

Step 10, Learnmark Horsens har ca. 230 elever på årgangen fordelt nogenlunde ligeligt mellem e- og g-linien, der forbereder til henhv. erhvervs- og gymnasial uddannelse. Generelt er eleverne lidt læsende og er sjældne biblioteks-brugere.

Vi valgte at gennemføre projektet i én af erhvervsklasserne, hvor det boglige niveau er lavere end i de gymnasieforberedende klasser. Det viste sig, at den tilfældigt valgte e-klasse var den, der havde det laveste niveau på årgangen.

Ved at motivere en gruppe med lav interesse for arbejde med litterære tekster - og som samtidig er en potentiel kommende forældregeneration – til øget læsning, ønskede vi både at styrke den enkelte personligt og at styrke næste generation.

Metoder

Step 10 og bibliotekerne har fra tidligere samarbejder erfaring for, at unge kan nås gennem en målrettet og tværfaglig indsats, når den opleves som meningsgivende.

Metoderne valgte vi ud fra erfaringen om, at noget af det, der giver mest mening for eleverne og dermed understøtter deres motivation for at medvirke og bidrage. På baggrund af især skolens erfaringer, har vi derfor søgt metoder, som:

- Fremmer trivsel
- Giver mulighed for bedre karakterer.

Eleverne finder det ofte interessant, at der kommer "gæstelærere" udefra samtidig med at trygheden opretholdes ved at deres "egen lærer" også er med. Ud fra dette – og ud fra at bibliotekspersonale ikke har faglig baggrund og undervisnings erfaring i ft. målgruppen, valgte vi at prioritere:

- Den tværfaglige indsats - via ligeværdig planlægning, gennemførelse og evaluering
- Integrering af aktiviteterne i de unges hverdag som en del af pensum.

De konkrete metoder/fagligheder, som bibliotekspersonalet bidrog med var:

1. Guidet fælleslæsning for at invitere til / træne dialog samt at fremme trivlsen i klassen

Guidet fælleslæsning er en metode – en læsepraksis – som baserer sig på The Reader Organizations "shared reading", som har vist gode resultater i grupper af sårbare voksne. I Danmark udbyder Læseforeningen uddannelse i metoden, også af den dansklærer og bibliotekar, som i projektet gennemførte guidet fælleslæsning for hver sit hold a 12-13 elever, i alt 5 gange på hvert hold.

I Horsens kommunes biblioteker har vi arbejdet med guidet fælleslæsning i flere forskellige grupper, såvel i projekter som i drift, og har gode erfaringer med at metoden er god til at fremme trivsel i grupper – men også at metoden altid skal tilpasses målgruppen. Bla. måtte vi i projektet her forholde sig til at deltagerne ikke deltog af egen fri vilje eller af interesse, men at det indgik som en integreret del af undervisningen. Desuden måtte vi forholde os til at der er flest erfaringer med voksne og ældre og os bekendt ikke med grupper i samme alder som vores 10. klasses-elever i alderen 16-19 år.

Se mere om metoden her: <http://www.laeseforeningen.dk/om-guidet-filleslæsning/>

Her udvalgte lærer og bibliotekar i fællesskab tekster ud fra flg. kriterier:

- En blanding af nye og ældre (efterkrigstiden) tekster
- Emner, som eleverne kan relatere til på forskellige niveauer, bla. *ensomhed, vold, kærestesorger, forhold mellem venner/veninder, skolen, døden, ondskab*
- Fælleslæsning af samme tekst på begge hold og på samme ugedag
- Tekster, der i indhold og form kunne understøtte og sætte perspektiv på den øvrige danskundervisning og senere indgå som en del af pensumopgivelserne.

Formen blev tilpasset efter at der var 1½ time til rådighed:

- Fælleslæsning af tekster (1 novelle og 1 digt) valgt af lærer og bibliotekar – ca. 1 time
- Individuel læsning valgt fra bogkasser med bla. korte romaner, novellesamlinger, letlæste bøger, tegneserier/ graphic novels, blade mm. – ca. ½ time
- Kage & kaffe/vand for at understøtte det sociale aspekt og skille sig lidt ud fra den daglige undervisning.

2. Multimodale aktiviteter for at "arbejde sammen med" elevernes motivation

Med udgangspunkt i multimodale tekster, der benytter sig af flere modaliteter, fx skrift, billeder, lyd, levende billeder, symboler, skemaer mv., gennemførte dansklærer og to bibliotekarer undervisning hvor eleverne arbejdede med tekster og billeder med vægt på deres egenproduktion.

Vi vurderede, at eleverne ville være motiverede da de:

- Er ret optaget af billeder – i hvert fald mere end af litteratur, hvor vi i tidligere har fået mange udsagn ved start af samarbejder om at "jeg hader at læse" samt et enkelt "jeg dør, hvis jeg skal læse en bog"!
- Har flere kompetencer i ft. brug af mobilen end litteratur og læsning
- Skulle lave en film – så de ville ende op med et konkret og håndgribeligt produkt.

Aktiviteter

Guidet fælleslæsning

Læsegang 1 – emne: vold

Novelle: "Bestie ballet" af Trine Andersen

Digt: "Det stille angreb" af Rasmus Walther

- Gruppe 1 (lærer)
Der var lidt uro i gruppen, højst sandsynligt begrundet i den nye form. Der var meget fokus på kagerne og nogle elever, havde svært ved ikke at fokusere på dette. Selve læsningen gik godt, men én enkelt elev kendte teksten og dette prægede de andre i forhold til at de ikke blev frie i deres forståelse heraf. De havde generelt svært ved at snakke ud fra associationer. Der var en del pjat i gruppen, fordi en enkelt elev påtog sig en klovneagtig-rolle (mere eller mindre ufrivilligt!). Dette gav en del uro.
- Gruppe 2 (bibliotekar og mentor fra skolen)
Meget urolige da jeg præsenterede dem for konceptet og fremhævede vilkår og fremgangsmåde (ikke til eksamen i det, ingen forberedelser, vi tænker alle forskelligt, ingen forkerte svar osv.)
Et par af pigerne meget ukoncentrerede i begyndelsen. Men efterhånden som historien skred frem blev der ro. I det hele taget blev der meget stille efter ca. første pause i teksten. Stillede meget åbne spørgsmål. Ikke mange bød ind. En enkelt pige virkede meget på i begyndelsen. Svært at trække ord ud af flokken. Men de var stille, de lyttede, men svarede meget kortfattet (måske bange for at sige noget "forkert").
En dreng kom til da vi startede på digtet. Han svarede på flere spørgsmål og en anden dreng kom også med et par spændende betragtninger på teksten.
Eleverne var præget af ikke at kende mig, ikke at kende konceptet osv. Men alligevel var der flere der deltog og der var ro under læsningen – det var da vi skulle tale om det læste, at nogle blev lidt urolige.
Til sidst – læs hvad du lyster (bogkasserne). Mange havde svært ved at holde koncentrationen længere. Der var nogle stykker der kiggede i bøger/blade.

Læsegang 2 - emne: kropsidealer, at være anderledes mm.

Novelle: "Catwalk" af Jesper Wung-Sung

Digt: "Jeg er så træt af min krop" af Kirsten Hammann

- Gruppe 1 (lærer)
Dette var anden læsegang og eleverne var optaget af teksten. De kunne sagtens forholde sig til det med at skille sig ud, og hvorfor det var vigtigt. De synes teksten var sjov, og der var fri snak og personlige refleksioner. De fortalte om sig selv og bekendte der var sådan og tog stilling til om det var problematisk eller ej. Der var en god stemning og eleverne gav udtryk for at det var hyggeligt. Drengene snakkede med. De mente at det var typisk pigeproblemer, men de kunne sagtens forholde sig til det emnet.
- Gruppe 2 (bibliotekar og mentor fra skolen)
Der var flere fra gruppen fraværende pga. diverse samtaler. Én fra gruppen havde læst teksten. Han var klart den, der havde mest at sige i løbet af læsningen. Det var tydeligt, at

han var tryk ved at komme med sin mening, da den havde været efterprøvet i en anden sammenhæng. Han bidrog også til en snak om digtet. Det var rigtig godt. Igen generelt meget stille under selve oplæsningen. Dog var en enkelt af eleverne støjende og gad tydeligvis ikke være der. De gav en del uro i klassen og særligt en anden dreng var påvirket af postyret. Generelt virkede alle meget trætte. Med undtagelse af et par få elever, var der ikke den store interesse i at snakke med om teksten.

Læsegang 3 – emne: ensomhed, frygt

Novelle: "Indbrud" af Steen Langstrup

Digt: "Nattevagt" af Daniel Dalgaard

- Gruppe 1 (lærer)
Eleverne var meget optaget af teksten. Der kom mange personlige oplevelser frem. Angst og det at være alene hjemme var noget eleverne var meget optagede af. De delte meget personlige oplevelser, og der skete tydeligvis det at eleverne fik øjnene op for hinanden og lærte hinanden bedre at kende. Det var dog ca. halvdelen af eleverne der deltog, men de der gjorde var meget optagede af det.
- Gruppe 2 (bibliotekar og mentor fra skolen) Allerede inden vi gik til klassen var der lidt ballade med én af eleverne på holdet. Vedkommende var med til en start, blev hentet, kom tilbage og gik igen. Det havde tydeligvis påvirket flere fra holdet og skabte en del uro. Generelt var eleverne denne gang meget ukoncentrerede og urolige – både under oplæsning og den efterfølgende snak. Én "ny" dreng var med, han havde svært ved at sidde stille og lytte, men var dog den, der bidrog mest til snakken. Det var dog generelt meget svært at få eleverne til at bidrage med noget som helst denne gang. Drengen, der deltog aktivt sidste gang var meget tavs. Få elever kan nemt få resten af flokken ud af fokus. Gyset i teksten kunne måske have fanget og fastholdt (som hensigten), hvis der ikke havde været de mange forstyrrelser undervejs.

Læsegang 4 – emne: at føle sig anderledes, malplaceret, far/søn forhold

Novelle: "Nå, men så fuck det" af Steen Langstrup

- Gruppe 1 (lærer)
Eleverne deltog nogenlunde. De begyndte at analysere meget på teksten og forholdte sig ikke rigtig til den på det personlige plan. Det blev meget overfladisk og tekst-analyse-agtigt. De kunne sagtens forholde sig til det med at gøre oprør og blive misforstået og være malplaceret men det blev mest på et teoretisk plan med tænkte eksempler.
- Gruppe 2 (bibliotekar og mentor fra skolen)
Stemningen var flad. Dog stor begejstring for kageelementet. Der blev stillet både åbne og tekstnære spørgsmål, men ikke mange svar. Ved øjenkontakt kom der fra enkelte elever et par spændende, seriøse, men også meget kortfattede svar. Resten virkede meget demotiverede. En elev fjollede meget og igen var det tydeligt, at der blot skal en enkelt elev til at få flokken ud af fokus.

Læsegang 5 – emne: internet, sociale medier, grænser, identitet

Novelle: "Plastikhjerte" af Ronnie Andersen

Digt: "Uden for døren" af Yahya Hassan

- Gruppe 1 (Jane)
Teksten faldt ikke i elevernes smag. De synes at hovedpersonen var alt for usympatisk. De kunne slet ikke forholde sig til, hvorfor han mon var en nar "Det var han bare"!

Et par piger mente at digtet var forfærdeligt fordi det var synd for den lille dreng. De brugte meget deres baggrundsviden om forfatteren og derfor forblev deres forhold til teksten på det teoretiske plan. De var dog en enkelt pige, der bagefter opsøgte mig og som havde behov for at tale om forholdet til hendes far. Så selvom hun ikke sagde meget i læsegruppen satte det alligevel nogle tanker i gang for hende.

- Gruppe 2 (bibliotekar og mentor fra skolen)
Teksten er valgt på baggrund af dens, for målgruppen, velkendte fænomen om "Trolls" på nettet. Generelt en god stemning. Eleverne virkede mere oplagte end på flere af de tidligere læsegange.

Vi snakkede lidt om fænomenet Trolls, og flere af eleverne kendte godt til det. En af drengene havde selv oplevet noget lignende i forbindelse med Counterstrike online, hvor man er oprettet under et falsk navn og chatter med venner og ukendte i cyberspace. En af pigerne kendte også til det at provokere/svine på nettet under et andet navn end sit eget. Hun havde selv prøvet at være på begge sider af provokationen. Hun er generelt en stille pige, men har under flere læsninger bidraget – dog udelukkende ved direkte henvendelse via øjenkontakt. Det er tilfældet for flere af eleverne.

Denne gang fik et par af eleverne lov til at sidde og lytte med deres bærbar åben. Det viste sig, at de begge havde hørt det hele – en understregning af at unge er bedre til at holde fokus og lytte, når stimuleret visuelt?

Multimodale aktiviteter

Undervisning blev planlagt af en dansklærer og to bibliotekarer og foregik over 6 gange:

1. gang: Præsentation af projektdelen. Visning af eksempler på en "god" og "dårlig" multimodal fortolkning. Oplæg om at tage billeder ved fotograf. Præsentation ved bibliotekarerne af de tekster eleverne skal arbejde med.
2. gang: Oplæg om kildekritik ved bibliotekarerne og opstart på drejebog til filmene ved dansklæreren.
3. gang: Færdiggørelse af drejebøger. Opsamling og huskeliste på fotoarbejde ved fotografer. Elevfotos fra drejebog til film. Fotograferne hjælper til med billeder undervejs.
- 4.-5. gang: Intro til iMovie ved bibliotekarerne og midtvejs opsamling
6. gang: Fernisering. Filmene vises. Fotograferne kommer med feedback på filmene

Eleverne arbejdede i mindre grupper a 4-5 elever for at tilgodese elevernes interesser og for at højne aktivitetsniveauet. Der blev lagt vægt på egenproduktion og vi kom igennem:

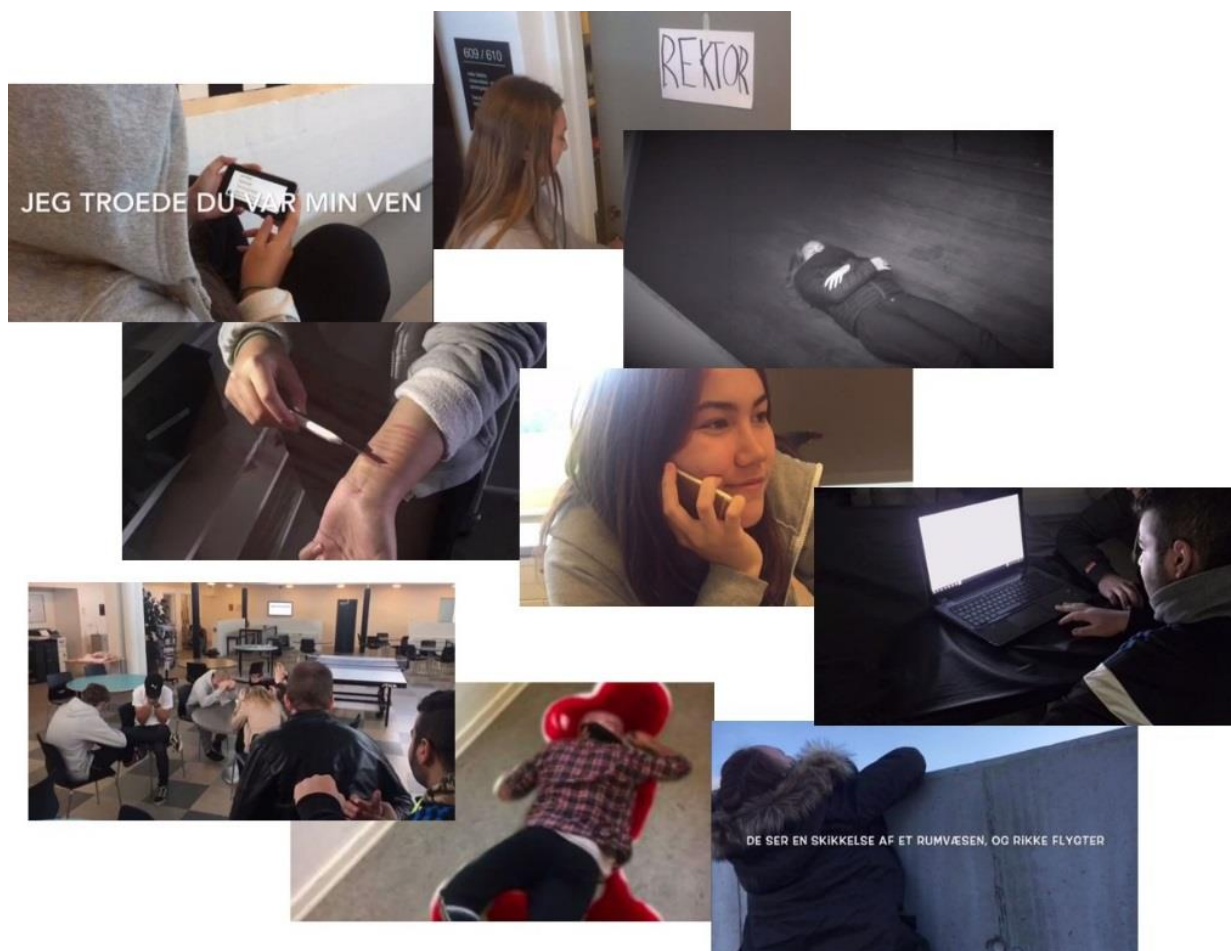
- Tekster: forståelse og tolkning gennem arbejdet med storyboard
- Billeder – med inddragelse af to professionelle fotografer som gæstelærere
  - Hvordan læser og arbejder med billeder og billedtagning på mobil/iPad
  - Egenproduktion og fremfindning på nettet – kildekritik
  - Produktion af 5 film a 1-3 min. på baggrund af tekstfortolkning
- Evaluering af slutproduktet – de 5 færdige film – sammen med fotografen.

Eleverne arbejdede med tekstuddrag fra:

- Peter Mouritzen: Pigen Fra Egtved, Pigen Fra Nørrebro og Pigen Fra Fyn
- Kristoffer J. Andersen: Wingcommandor
- Cecilie Giøe Petersen: Svanen der ikke kunne svømme
- Palle Schmidt: Natløb
- Flemming Rasch: Mordet på Mads.

Bibliotekarerne var koblet på gruppe 1 og 2 som observatør/hjælper.

- Gruppe 1 om "Pigen fra ...": tre tekster om piger, der drømmer om at blive filmstjerner men ender i kløerne på filmfolk fra porno-industrien. Gruppen bestod af to elever af anden etnisk baggrund der begge var ordblinde, en helt ny elev i klassen som kun deltog første dag samt en elev der tidligere var blevet mobbet i folkeskolen. De holdt koncentrationen det første kvarters tid. Det tidligere mobbeoffer var gennemgående den mest talende, hvilket var anderledes i forhold til fællesundervisningen i klassen (altså et plus at de var færre, og måske også at bibliotekaren var en udefrakommende voksen).
- Gruppe 2 om "Wingcommander". Gruppen startede med to og senere yderligere to til. Bibliotekaren læste deres historie op, hvilket virkede godt, men ellers var det svært at engagere eleverne i snak om teksten og i arbejdet i et hele taget. De kom dog ikke med input, selvom der blev standset op i teksten og spurgt ind til teksten. Dog tog en af eleverne over og fik lavet lidt, da han blev irriteret på de andre.

Erfaringer

Erfaringerne er samlet som evaluering af det samlede forløb omfattende evaluering af:

- a) Guidet fælleslæsning
- b) Multimodale aktiviteter
- c) Det samlede forløb med inddragelse af eleverne, bl.a. spørgeskema til eleverne
  - Før- og efter-spørgeskema til eleverne, fokusgruppeinterviews og klasseobservation
  - Afslutning sammen med eleverne med biblioteksbesøg og fælles evaluering.

a) Evaluering af guidet fælleslæsning

Forløbet blev evalueret undervejs i forløbet og ved afslutning af lærer og bibliotekar og desuden er der foretaget klasseobservationer i august (ved skoleårets start), oktober (midtvejs hvor guidet fælleslæsning er afsluttet) samt i december.

I lærer og bibliotekars evaluering har eleverne givet noget forskellige tilbagemeldinger i og på de to forløb. Her spiller nok en række forskellige forhold ind: at dansklæreren kender eleverne bedre, er kendt af eleverne og endelig at eleverne ved at læreren skal give dem karakterer ved skoleårets afslutning – mens bibliotekaren og eleverne ikke har det samme kendskab til hinanden, at bibliotekaren ikke har direkte indflydelse på deres karakterer – og endelig det helt indlysende at læreren er på faglig hjemmebane mens bibliotekaren er på "udebane".

Mens eleverne på lærerens hold udtrykte stor skuffelse over at fælleslæsningerne nu skulle til at slutte, var tilbagemeldingen mere blandet på bibliotekarens hold. Her syntes et par af pigerne, at det havde været kedeligt - der sker jo ikke meget, "man sidder jo bare og skal lytte og snakke".

Én af drengene synes det havde været nemmere at lytte til oplæsningen fremfor selv at skulle læse. "Man bruger mindre krudt", "det er lettere at koncentrere sig" ol. Bibliotekaren oplevede at nogle af de, ifølge lærerne, mere ukoncentrerede og "vilde" drenge var dem, der oftest bød mest ind med kommentarer til teksten og delte egne erfaringer.

Undervejs i forløbet og i fm. afslutningen af denne del, har det være svært at få respons fra eleverne. Især for bibliotekarerne – gælder nemlig også for de multimodale aktiviteter – skal bla. spørgeteknik modificeres i forhold til målgruppen.

Som metode er "guidet fælleslæsning" mere "løs" i strukturen end undervisningen og lægger i høj grad op til at man snakker om det, der falder en ind i forbindelse med de læste tekster. Der er ikke noget mål, og det er ikke rettet mod eksamen eller karaktergivning. Denne form for læsning kan tænkes at være vanskelig for eleverne – både at forholde sig til og respondere på.

Erfaringen har vist at i denne gruppe kommer man ikke langt med spørgsmål som "hvilken stemning er der her" ol. "diffuse" spørgsmål - spørgsmålene skal være tekstnære, enkle, meget gerne konkrete. Samtidig skal der også være spørgsmål, som åbner op og giver anledning til at gruppen kan relatere til indholdet og identificere sig med emnet eller elementer herunder. Ved at inddrage sig selv og egne oplevelser til at skabe en "spejling" fremmer det dialogen og skaber sikkert også et højere tillidsniveau.

Klassens dansklærer evaluerer sammenfattende forløbet således:

"Eleverne virkede mere trygge ved at arbejde på denne måde end i den daglige undervisning. Der var elever, der aldrig bød ind i den almindelige undervisning, der spontant følte sig inspireret til at byde ind, da undervisningsformen lagde mere op til en receptionsæstetisk tilgang til teksterne. Faktummet at de ikke kunne sige noget forkert, men det var oplevelsesbaseret, gjorde en stor forskel for eleverne.

Eleverne har sidenhen efterspurgt læsetimerne igen, da de oplevede dem som noget hyggeligt, "ikke-skole-præget" og derfor betragtede det som et godt break i skolens hverdag.

Eleverne kunne selv i maj/juni måned, huske teksterne fra læseprojektet, modsat det almindelige pensum. Dette fortæller også noget om deres engagement. Eleverne kunne ikke selv umiddelbart se, at projektet var med til at løfte deres læselyst, men det at de har oplevet læsning som behageligt og hyggeligt (for de fleste for første gang) har, set fra mit synspunkt, gjort en stor forskel i deres forhold til læsning".

Der er en antydning af at lærerens og bibliotekarens personlige/faglige præferencer for emner og fortællestil også har en afsmittende effekt på elevernes interesse. Denne effekt er velkendt i mange andre sammenhænge, men det kan overvejes at tillægge den større vægt i grupper som denne.

Dialog og tillidsniveau vil nok også fremmes af et længerevarende forløb over fx 10 uger, som er den periode der ofte anbefales af Læseforeningen. Omvendt kan en længere periode være vanskelig at gennemføre, hvis det ikke lykkes at engagere eleverne i formen. Den "frie form" i konceptet i ft den daglige undervisnings mere faste rammer kan også have gjort eleverne rastløse.

Endelig kunne det også konstateres, at eleverne i bibliotekarens gruppe havde større udfordringer, hvilket jo først blev tydeligt, da forløbet var i gang, og man derfor vanskeligt kunne rokere om på grupperne.

Til gengæld viser klasseobservationerne (foretaget i december af uddannelsesleder) at klassen er blevet mere fokuseret (hvilket sandsynligvis skyldes at et par af de mindst skoleparate er stoppet. Klassen har det klart bedst ved lærerstyrede aktiviteter men stemningen er blevet bedre og mere rolig.

En væsentlig læring er her, at metoden i høj grad skal tilpasses gruppen – både i ft emne- og titelvalg, spørgemåder og længde af forløbet.

b) Evaluering af multimodale aktiviteter

I begge grupper var de elever, som arbejdede mest/forsøgte mest, ikke kendt af klasselæreren som særligt aktive deltagende i klassesammenhæng. Eleverne viste således nye sider af sig selv i forbindelse med projektet.

For bibliotekarerne har det været en spændende faglig udfordring – og meget lærerigt – at arbejde sammen tværfagligt med lærere og fotografer samt at få et dybere indblik i 10. klassernes verden, der er meget anderledes end bibliotekets univers.

Bibliotekarere er generelt ikke klædt på didaktisk/pædagogisk i ft til at undervise elever med så store skole- og læseudfordringer. En erfaring er, at introduktionen af teksterne skal have mere fokus før gruppearbejdet går i gang.

Projektet har tydeliggjort værdien af at bibliotekarerne er mere tydelige i undervisningen med egen faglighed og fx ikke hjælper eleverne med dansk-faglige spørgsmål. Alligevel opleves det at elevernes tillid til bibliotekarerne er vokset undervejs i forløbet, og at eleverne har haft et positivt udbytte af at møde andre fagprofessionelle, da der er sat ny faglige vinkler på undervisningen.

Efter at eleverne havde arbejdet med at skabe deres egen filmiske/billedlige fortolkning af en historie, ville de gerne prøve igen for bedre at kunne bruge det, de havde lært. Det virkede til, at eleverne fik meget inspiration fra hinandens arbejde, og kom med mange positive reaktioner i klassen. Ingen af filmene blev dårligt modtaget af kammeraterne. Tværtimod.

Udover at oplæggene skal være lettilgængelige, er bibliotekarernes læring:

- Formålet med et sådant projekt skal gøres tydeligt og gentages løbende
- Kildekritik giver stor mening for eleverne – især i ft billeder – fordi de kan koble det op på deres eget liv/hverdag, bla. facebook
- Tekster skal præsenteres grundigt og samtidig skal det være "booktalk med peptalk"
- Feedback til eleverne og evaluering sammen med dem er vigtig og skal være tydelig med fokus på det, som er lykkedes, og hvad det kan bruges til.

Alt i alt har det været givende for eleverne at arbejde med billedmediet fordi

- billeder og brug af mobilen er eleverne optaget af og her har de flere kompetencer end i ft litteratur/læsning
- input fra fotograferne og bibliotekarer har kunnet omsættes i praksis
- de skulle lave et konkret produkt (filmene).

Fotograferne har været meget tilfredse med forløbet. De synes, at det har været spændende med det tværgående samarbejde og at møde eleverne på skolen. Overordnet set, synes de, at eleverne har klaret det utroligt godt, og at interessen fra elevernes side var langt større end forventet, og de er interesserede i at fortsætte samarbejdet.

Klassens dansklærer evaluerer sammenfattende forløbet således:

"Eleverne bidrog, set fra mit synspunkt, utrolig meget af, projektet og at der kom eksterne fagpersoner ind i klassen. Det at det faglige var anvendelsesorienteret til projektet bagefter, og at eleverne fik konstruktiv kritik i processen såvel som på det færdige produkt, gjorde at de senere på året havde godt styr på fagbegreberne inden for de filmtekniske virkemidler. De kunne argumentere for valg af perspektiv på billeder, fordi de selv havde stået med et kamera og havde skulle gøre sig overvejelser om dette inden de tog billederne.

Projektet som helhed udløste en hvis stolthed i klassen. Mange elever voksede af at have med til at lave et vellykket produkt".

c) Evaluering af det samlede forløb med inddragelse af eleverne

Erfaringerne er samlet op og evalueret i form af:

- Elevinterviews og/eller klasseobservation
- Afslutning sammen med eleverne med biblioteksbesøg og fælles evaluering
- Udvikling i elevernes karakterer fra skoleårets start (afgangsprøve 9. klasse) til slut (afgangsprøve 10. klasse). Se mere herom i afsnittet om "Vurdering af projektets succes".

Elevinterviews og klasseobservation

Vi gennemførte interviews med elever i august inden projektstart, i oktober, hvor vi var midtvejs samt i december, hvor aktiviteterne med eleverne blev afsluttet.

For at styrke elevinddragelsen valgte vi at afslutte projektet med et møde med eleverne i februar, hvor de kom på biblioteket, bla. back-stage hvor eleverne ser hvor bibliotekarerne arbejder, og hvor eleverne og projektgruppen sammen snakker om forløbet a la "hvad var godt", hvad var svært". Klasseobservationerne blev foretaget af Step 10's uddannelsesleder som også medvirkede i projektets styregruppe og derfor var godt bekendt med projektet.

Interviewspørgsmål som også blev brugt i fm. klasse-observation:

- Hvordan I har haft det med læsning indtil nu – både i skolen og privat?
- Hvor meget læser I? – og hvad? NB: læsning er både bøger – blade – tegneserie – på nettet – og på lyd
- Fortæl om hvordan læsning i skolen indtil nu har givet jer lyst – eller ikke lyst – til at læse, også i fritiden? (nb: læsning bredt set)
- Hvordan har I deltaget i fællessnak på klassen indtil nu – har læreren lagt op til det – har I deltaget meget/lidt – hvad med kammeraterne?

Før projektstart - august:

- Hvad og hvor meget læser I?

Læser artikler på FB, ikke bøger og aviser. Men netlæsning. Opdateringer på Facebook. Artiklerne og Metroxpress. Desuden artikler, der popper op. Generelt opsøger ikke selv, men hvad der byder sig. Spil. Klip, små film, billeder, fængende overskrifter betyder meget. Hvis man går efter noget er det aktuelle emner, sport, sensation, de kendte.

I forhold til bøger er biografier gode, og en enkelt er bevidst om, at hun tiltrækkes af krimier. Snakken går videre på fantasy. Denne genre blev læst som yngre, men det har været svært at finde bøger, hvor indholdssiden inden for genren er interessant.

Enkelte har ikke læst siden 3. klasse.

Der blev talt om, hvordan folkeskolerne har angrebet læsning. Om læsekontrol, antal sider etc.

Hvordan tiltrækkes vi af bøger og litteratur? Forside og titel har stor betydning.

Lyd-bøger har eleverne ikke den store erfaring med. En fortæller at oplæserens stemmen ikke altid er god – han falder tit i søvn, når han liggerne.

Ingen læser tegneserier. Sluttede efter mellemtrinnet.

"Jeg læste den første Harry Potter bog – det tog ½ år". "Jeg har læst Hobbitten 1-2".

På spørgsmål om hvad de sidst har læst: "Kald mig prinsesse" og en bog om Messi. På tilbagespørgsmål om krimier generelt eller sportsbøger generelt kom der ikke flere input fra hverken de pågældende (henhv. pige og dreng) eller gruppen.

En anden havde læst en artikel om ny forskning – efter lidt tid kunne han huske at det drejede sig om at det er kloge mennesker, der roder. På spørgsmål om han tit læste den type artikler: "jeg kan godt lide at læse om forskning".

Har eleverne selv været opsøgende: "Man kunne spørge bibliotekarerne, og de var gode. Men det har ikke bevirket, at eleverne læste mere".

Hvad gør at I får lyst til at læse: "At læreren læser højt, og eleverne følger med i teksten".

- Deltage i snak i grupper
Meget svingende opfattelse af, om man har lyst til at markere i timerne. Enig om at man kan komme til at dumme sig – "jeg holdt op med at markere efter jeg havde fået at vide, at det jeg sagde var dumt".

Bedre med små grupper.

- Klasseobservation

Her kiggede uddannelseslederen efter:

- Frekvens/hyppighed af mundtlig deltagelse i undervisningen
- Klassens kompetencer til at deltage og lade hinanden deltage åbent

Der er ikke mange, der byder ind, men enkelte gør, så der kommer et svar.

Generelt er der kun en, der markerer/svarer på hvert spørgsmål.

Det går lidt trægt med diskussionen.

Stemningen stiger, i det de skal tale om, hvordan man føler, når ens forældre gør noget pinligt.

En af drengene byder (overraskende) ind med en rigtig god og tekstnær pointe.

En af pigerne bærer i høj grad opsamlingen igennem. Hun er klart den, der byder mest og mest kvalitativt ind.

Læreren er i høj grad "på" og skal arbejde hårdt for at facilitere en dialog om teksten. Hun kæmper for at få klassen til at læse "mellem linjerne". Hun bliver nødt til at spørge meget konkret og tydeligt – hvilket kommer til at låse fortolkningsmulighederne fast. Dette bliver hun nødt til, da alternativet er, at der slet ikke er nogen form for dybde i dialogen og den bliver på handlingsplan.

Enkelte drenge "snakker bare" – forsøger ikke at byde kvalitativt ind, men vil gerne bare høres. Dette giver ikke et godt miljø i forhold til, at indbyde andre til at deltage. Det modvirker faktisk et rart og trygt dialog-miljø.

- Virker klassen trygge i forhold til mundtlig deltagelse?
Snakken går noget tungt i en del grupper. Enkelte siger noget. En enkelt gruppe fortæller "lystigt" om deres forældres pinligheder. Resten af grupperne virker lidt som om, at de bare vil have spørgsmålene overstået. Generel tendens til, at de synes læsning er kedeligt – også deltagelse i diskussioner på baggrund af litteratur.
- Hvordan er kvaliteten af den mundtlige deltagelse?
Generel er kvaliteten ikke helt vild høj – ej heller motivationen for at sige noget i grupperne. De fleste grupper skynder sig at blive færdige med opgaverne.

Observationen viser at klassen er udfordret på læsning og deltagelse, så vi aftaler at sætte fokus på om fx guidet fælleslæsning kan "løsne" op på klassens deltagelse i mundtlige dialoger på baggrund af litteratur.

Midtvejs – oktober - elevinterviews

- Eleverne følte sig mere trygge (i interview fra august siger de direkte, at man var bange for at dumme sig).
- Forståelsen har gennem dialogen fået et løft. Læselysten i fritiden er ikke ændret.

Fået talt meget under Guidet Fælleslæsning, fordi grupperne var mindre. Det var en fordel at kunne relatere sig til teksterne. At tale om en tekst giver mere forståelse. Det at lytte betyder også meget, måske de andre har fanget noget, man ikke selv har.

Alle tekster om ungdom var det muligt at identificere sig med.

Det har gjort indtryk på eleverne, at det var en anden måde man blev undervist på. Især de små grupper samt det var lærerstyret (oplæsning + lærerstyret spørgsmål) + den frie snak.

Eleverne har dog ikke fået mere lyst til at læse i fritiden. I skoledelen kunne eleverne dog motiveres mere, da det er nemmere at koncentrere sig. Fint niveau rent tekstmæssigt, samt at eleverne var med på opgaven (klar over hvad de skulle).

Højere grad af deltagelse i fællessnak. I den ene gruppe var der lav deltagelse, og min interviewperson var blandt dem, der sagde mest. I den anden gruppe var der mere snak delt ud over alle personer. I gruppe to spurgte underviseren direkte, hvilket der ikke blev gjort i første gruppe.

Generel bedre tekstforståelse. Frirummet betyder, man ikke behøver at være bange for at sige noget.

Vi nærmer os afslutning – december - klasseobservation

- Eleverne lytter meget stille.
- Enkelte byder ind – der er ikke helt stille
- Der er rimeligt med fokus. Der er et nogenlunde og roligt flow i dialogen.
- Klassen opleves meget mere fokuseret end sidst (det skyldes sandsynligvis også, at et par af de mindst skoleparate er stoppet på Step 10), men det samlede aktivitetsniveau er stadig lavt sammenlignet med andre klasser.
- Klassen skal i gang med at arbejde – de virker tøvende. De har det klart bedst ved lærerstyrede aktiviteter. Der kommer mere og mere gang i snakken i grupperne.
- Ved gennemgang af arbejdet er det rimeligt sløvt – det er de samme, der byder ind. Men stemningen er mere rolig og bedre, end sidst jeg observerede klassen.

Afslutning sammen med eleverne med biblioteksbesøg og fælles evaluering

Vi afsluttede projektet på Horsens Bibliotek med en blanding af rundvisning i alle afdelinger (4 etager incl. magasiner i kælder og på loft), inspiration, overraskelser og evaluering – og med anerkendelse af elevernes indsats.

Selve invitationen var en "skør" [dansevideo](#) uden informationer, men som skulle få eleverne til at huske projektet og bibliotekarerne:

Biblioteket ville gerne vise, at det er andet end tykke bøger og kedelige bibliotekarer med knold i nakken. Derfor blev rundvisningen lavet med "et glimt i øjet" og med vægt på de mere skæve elementer af biblioteksvirksomheden. Eleverne hørte om biblioteksarbejdet på fængslet på Enner Mark, om spøgelse i kælderen, om musikinstrumenter til brug på biblioteket, 3D print samt tilbud som film, spil og tegneserier. Endelig blev også Byarkivet og bibliotekets gamle aviser introduceret for eleverne

Efter rundvisningen holdt bibliotekarerne tre korte oplæg om spændende bøger og film. Vi genså elevernes fem film, og slutteligt var der opsamling på projektet ved projektleder fra biblioteket og Step 10's uddannelsesleder.

Projektets relevans for målgruppen

I projektbeskrivelsen opstillede vi et "dobbelt" succeskriterium som både gik på

- Eleverne tilkendegiver øget læselyst
- Flere føler sig kompetente til at deltage i debatter i større forsamlinger, bla. i klasserummet.

Læselysten blev medtaget på baggrund af erfaringer om at lav interesse for læsning forringer det skriftsproglige niveau og dermed også fremtidige uddannelsesmuligheder. Kunne det lykkes projektet at højne læselysten – for en kommende forældregeneration – kunne det måske også give et bidrag til at rokke ved mønstret om at børn fra læsefattige miljøer får begrænsede uddannelsesmuligheder.

Det at føle sig kompetent til at deltage i debatter i større forsamlinger, ser vi som et udtryk for større tryghed / større selvsikkerhed – forhold som fremmer indlæring – og som vi i projektet ønskede at styrke gennem guidet fælleslæsning og multimodale aktiviteter.

Ved evalueringen i oktober, vurderede skolen at:

- Eleverne følte sig mere trygge (ved projektstart siger flere direkte, at man var bange for at dumme sig)
- Forståelsen har gennem dialogen fået et løft
- Læselysten i fritiden er ikke ændret, men læselysten og deltagelseslysten i skolen ser ud til at være højnet.

Ved evalueringen i december opleves:

- Klassen opleves mere fokuseret end sidst (skyldes sandsynligvis også at et par af de mindst skoleparate er stoppet på Step 10)
- Stemningen er mere rolig og bedre end ved sidste observation.

Sammenfattende oplever vi således at projektet i høj grad har været relevant for målgruppen.

Derfor var det anstrengelserne værd - vurdering af projektets succes

Eleverne har fået noget godt ud af undervisningen

Lærerne konstaterer, at det faglige niveau er hævet, også for en gruppe elever, som normalt ikke siger meget i timerne. Eleverne:

- Har opnået en generel bedre tekstforståelse
- I højere grad deltager i fællessnak på klassen.
- Eleverne blev trygge ved biblioteket, og ikke mindst de ansatte v. biblioteket. Det var tydeligt at relationerne til bibliotekarerne gjorde en stor forskel. Jeg er ikke i tvivl om, at de vil komme på biblioteket igen uden tøven, hvis de får behov herfor.

Step 10 vurderer at projektet har været positivt for eleverne. Dette ses bla. ved at ingen elever er blevet væk eller er udvandret fra undervisningen – forhold, som bibliotekarerne ikke er så vant til! Projektet kunnet motivere eleverne ved:

- At indholdet og formen er meningsgivende
- At indgå i en kontekst, som eleverne kan forstå
- At "spille med" elevernes interesser og inddrage deres kompetencer inden for andre områder end læsevne for at fremme positive oplevelser og dermed "overdøve" mange elevers negative oplevelser med læsning og skole.
- At inddrage praktiske aktiviteter der udmønter sig i et konkret produkt.

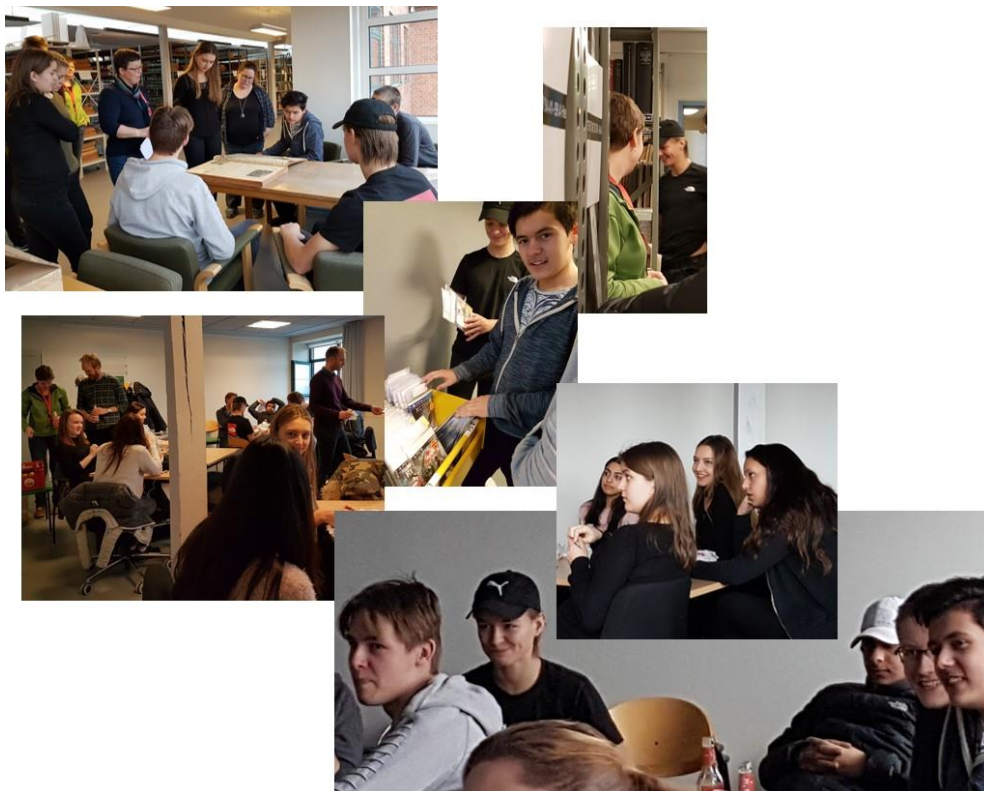
Dansklæreren evaluerede projektet sammen med klassen, som samlet set gav udtryk for at de havde været glade for både projekterne og besøget på biblioteket. De var meget begejstrede for fotografernes besøg. De synes, det var rigtig lærerigt. Hun forklarede på en god måde og de kunne bruge det da de selv skulle tage billeder. Det synes at læseprojektet var hyggeligt. De kunne godt lide at der var kage, og de kunne godt lide at det var mere frit end den almene undervisning.

Spørgsmål i fm. projektafslutning	Besvarelser
Har du kunnet lidt at arbejde på den her måde i danskundervisningen?	Ja: 13 Ved ikke: 1
Hvad synes du om projektet generelt?	Fælleslæsning: 14 positive Multimodale aktiviteter: 10 positive og 3 neutrale og 1 negativ.
Gav det dig noget fagligt at der var fagpersoner (bibliotekarere og fotografer) med?	Ja: 14
Har du fået mere lyst til at læse:	Ja: 6 Nej og Ved ikke: 8

Ved den fælles afslutning 1. februar 2017 gav eleverne disse bud på "det her synes vi at skolen skal gøre for dem, der starter i 10. kl. næste år, fordi":

- Om Guidet fælleslæsning:
  - Mere tryk fordi vi ikke var så mange
  - Hyggeligt
  - Nemmere at tale i en lille gruppe
  - Lærte hinanden lidt at kende pga starten
  - Fælleslæsning var lidt kedeligt.

- Om Multimodale aktiviteter:
  - Vil hellere lave mere film end stillbilleder
  - Sjovt med bogtrailer – fedt
  - Hyggeligt
  - Gerne mere gys
  - Godt at man fik lov at producere selv
  - Godt at man ikke bare skulle være stille
  - God idé at arbejde med film igen.

- Om hele projektet
  - God idé at samarbejde med andre (uden for skolen).

Læselysten ift skolearbejde ser ud til at være øget

Helt usædvanligt for skolen, har eleverne af egen drift efterspurgt mere læsning med formuleringer som "Skal vi snart læse igen" – "Det er rigtig hyggeligt" – "Hvorfor skal vi ikke læse i dag?" – til læreren efter sygdom: "Du skylder os en læsegang".

At dette ikke er kommet frem ved interviews skyldes formodentlig, at eleverne har svært ved at formulere sig og at de generelt har et lavt refleksionsniveau.

Karakterniveauet er løftet

Skolen vurderer samlet set, at der er sket fremgang i elevernes karakterer og at projektet har medvirket hertil i væsentlig grad og udtaler:

"Karaktererne giver en kvantitativ vurdering af, hvordan har klassen rykket sig. På Step 10 går vi mere op i løftevnen, end i slutresultatet. Vi ved, at mange elever kommer med dårlige faglige forudsætninger, så vi kan ikke måle slutresultatet med fx efterskolerne. Men vi kan i løbet af året måle, om der er sket en faglig progression, og det giver mening for os.

At måle på tværs af årgange og klasser er umiddelbart meningsløst. Vi bliver nødt til at holde os inden for samme årgang og samme klasse.

Dette projekt er en lille del af det samlede pædagogiske og danskfaglige arbejde. Klassens dansklærer har mange års erfaring og er på mange måder specialist i at motivere og skabe relationer til elever, som umiddelbart ikke er undervisningsparate. Således opnår hun generelt rigtig flotte resultater med sine danskhold. Hvis vi skal fordybe os lidt i tallene fra i år på en meningsfuld måde kan vi pege på:

- Klassen har rykket sig 2,4 karakterpoint fra 3,2 til 5,6 i mundtlig dansk
- Skolen som helhed har rykket sig 2 karakterpoint fra 5,1 til 7,1

Det viser, at vi her har arbejdet med de elever, der som udgangspunkt havde de svageste faglige forudsætninger i mundtlig dansk, og at vi har rykket dem 0,4 karakterpoint mere, end den øvrige elevgruppe. Statistik er jo en firkantet måde at se verden, men jeg vil vurdere, at det er et særdeles godt resultat. Dels er det et stort hop (samtidig med, at vi har hævet niveauet fra Folkeskolens Afgangsprøve 9. klasse til 10. klasse), og dels er det bare sværere at rykke dem med dårlige forudsætninger, da de ofte har en dårlig skoleerfaring og derved som udgangspunkt er mindre motiverede.

Igen er det jo svært at sige konkret, at det er dette projekt, der har rykket eleverne, men vi må formode, at det har været et delelement – og sandsynligvis et vigtigt delelement. En statistisk usikkerhed er selvfølgelig, at der er elever, der har valgt ikke at gennemføre med en prøve til sidst, så vi har ikke kunnet måle på netop dem. Denne gruppe vil bestå af både fagligt svage elever og fagligt stærkere elever, idet de fagligt svage er overgået til andre og mindre faglige skoletilbud, mens de fagligt stærke, der har forladt Step 10 i perioden, er overgået til en erhvervsuddannelse, som havde opstart i januar. Således har de altså været erklæret uddannelsesparate både fagligt, personligt og socialt.

En styrke for mig at se i dette projekt er, at det har været videns- og metodebaseret. Vi har dyrket en metode, og vi har uddannet os i metoden sammen. Vi er i dette projekt blevet knyttet meget tættere sammen end tidligere – dette har været en styrke. Vi har haft fælles tilgang til eleverne, og alle parter har været involveret i processerne".

Videreførelse af erfaringer – på Horsens kommunes biblioteker og hos andre

Ved projektets start antog vi, at der var gode muligheder for at videreføre erfaringerne, da aktiviteterne spiller sammen med forenede fælles mål for dansk i 10. klasse, og da der er stærkt fokus, også i Horsens, på at øge de unges læsefærdigheder.

Her ved projektets afslutning vurderer vi at disse antagelser holder, da både elever og de fagprofessionelle har haft godt udbytte af projektet, og da vi har kvalificerede bud på at opfylde projektets succeskriterier:

- Bibliotekets tilbud tilpasses i ft. indhold, form og formidling
- Givende samarbejdsformer konkretiseres og formidles.

Om "bibliotekets tilbud tilpasses i ft. indhold, form og formidling"

Både guidet fælleslæsning og multimodale aktiviteter incl. kildekritik har vist sig at være motiverende for elevernes læselyst og har medvirket til at løfte deres faglige niveau.

Skulle læsningen gentages i fremtiden udgør valget af tekster uden tvivl en meget afgørende faktor for elevernes respons og deltagelse. Det kunne være interessant at afprøve tekster af MEGET fiktiv karakter, dvs. horror, sci-fi, fantasy eller lignende fremfor de mere socialrealistiske tekster med moralske koder og jordnære tematikker der refererer til elevernes dagligdag/følelser. Valget af mere atypiske tekster kunne åbne op for andre muligheder for refleksion. Der kommer en øget afstand til emnet, hvilket i nogle sammenhænge kan gøre det lettere at snakke om svære områder.

Om "givende samarbejdsformer konkretiseres og formidles"

Det har været en styrke i projektet, at det har været videns- og metodebaseret

- Lærere og bibliotekarer har dyrket en metode, og vi har uddannet os i metoden sammen
- Vi er blevet knyttet meget tættere sammen end tidligere – dette har været en styrke
- Vi har haft fælles tilgang til eleverne, og alle parter har været involveret i processerne fra planlægning over gennemførelse til evaluering effekten af dem.

Step 10 sammenfatter perspektivet på denne måde:

"På Step 10 har vi oplevet at projektet kan få en positiv afsmitning på undervisningen fremadrettet som en del af den daglige danskundervisning.

Vi har gennem projektet fået uddannet en underviser i Guidet Fælleslæsning. Den pågældende lærer er også en af skolens læsevejledere, hvorfor hun har en bred berøringsflade på skolen i forhold til danskundervisningen. Vi vil arbejde på at inddrage dialogiske elementer i den daglige danskundervisning, da vi tror på, at dette projekt viser, at det kan højne elevernes engagement og lyst – og dermed deres faglighed. For mange elever i 10. klasse handler det om at lægge dårlige erfaringer bag sig, og det understøtter vi bedst som skole ved at tilbyde undervisningselementer, der er anderledes, end det, som de tidligere har oplevet.

Som en del af dette projekt gennemførte vi også en guidet fælleslæsning med skolens to teams. Begge teams tog godt i mod seancen (selv matematiklærerne), så der er allerede sået et lille frø i

lærergruppen i forhold til guidet fælleslæsning og en dialogisk tilgang som vej til at højne motivation og læselyst. Dette vil vi arbejde videre med, og vi vil forsøge at afdække, hvordan vi kan bruge delelementer ind i en helt normal skolehverdag, hvor der ikke er to undervisere eller en bibliotekar til stede.

Projektet har også vist os de store fordele ved tværfagligt samarbejde og den værdi det giver eleverne at inddrage "gæstelærere" med andre fagligheder udefra, og vi fortsætter vi derfor gerne samarbejdet".

På Horsens kommunes biblioteker har vi i løbet af projektperioden opnået øget kendskab til elevgruppen og ser en værdi i et fortsat samarbejde om eleverne – også for at øge elevgruppens kendskab til biblioteket som et sted og bibliotekarerne som nogle fagpersoner, de også kan have glæde af fremover.

Med tanke på at elevgruppen er en del af den kommende forældregeneration, er der store fordele i de som forældre kan bruge biblioteket i ft at styrke deres børns tidlige sprogudvikling og dermed medvirke til opgør med mønstret om at børn fra læsefattige miljøer fortsat begrænses uddannelsesmæssigt.